Силабус курсу «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГІЇ»
2023/2024 навчального року

Назва курсу	**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГІЇ**
Адреса викладання курсу	Інститут екології Карпат НАНУ, вул. Козельницька, 4, 79026 Львів
Відділ, за яким закріплена дисципліна	відділ екосистемології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	101 Екологія, 10 Природничі науки
Викладачі курсу	Кияк Володимир Григорович , д.б.н., с.н.с. Башта Андрій-Тарас Вікторович, к.б.н., с.н.с. Шпаківська Ірина Миронівна, к.б.н., с.н.с.
Контактна інформація викладачів	vlodkokyjak@ukr.net atbashta@gmail.com ishpakivska@ukr.net
Консультації по курсу відбуваються	Щовівторка, 14:00-15.30 та 16.00-17.30 на платформі ZOOM, он-лайн консультації. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача vlodkokyjak@ukr.net atbashta@gmail.com ishpakivska@ukr.net
Сторінка курсу	https://ecoinst.org.ua/aspirantura
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб надати здобувачам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб знати про сучасні екологічні проблеми, актуальні завдання сучасної екології, основні тенденції техногенних змін у компонентах довкілля, екологічну політику України та ЄС, міжнародні угоди щодо збереження довкілля, індекс живої планети, принципи екологічного прогнозування і моделювання стану навколишнього середовища, методологічні і теоретичні основи управління екологічними ризиками, сучасні технології у сфері ремедіації компонентів довкілля
Коротка анотація курсу	Дисципліна Актуальні проблеми сучасної екології» є дисципліною з спеціальності 101 Екологія для освітньої програми з підготовки доктора філософії, яка викладається в 1 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Метою курсу є формування комплексу знань і компетентостей про актуальні проблеми сучасної екології, основні тенденції техногенних змін у довкіллі, принципи екологічного прогнозування та моделювання стану довкілля, основи управління екологічними ризиками та їхнє прогнозування, сучасні технології у сфері санації та відновлення екологічного стану компонентів навколишнього середовища; механізми впливу екологічних чинників на біоту, особливостей функціонування природних екосистем та їх адаптацій до кліматичних змін
Література	**Базова:** 1. Голубець М. А. Від біосфери до соціосфери.- Львів: Поллі, 1997. – 256 с. 2. Голубець М. А. Екосистемологія. - Львів: Поллі, 2000. – 316 с. 3. Голубець М. А. Плівка життя. – Львів: Поллі, 1997. - 186 с. 4. Голубець М. А. Середовищезнавство (інвайронментологія). – Львів: Компанія «Манускрипт», 2010. - 176 с. 5. Голубець М.А. Біотична різноманітність і наукові підходи до її збереження. – Львів: Ліга-Прес, 2003. – 33 с. 6. Програма ООН з навколишнього середовища. URL:

	https://menr.gov.ua/content/programa-oon-znavkolishnogo-seredovishcha-yunep.html. 7. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття від 25 жовтня 1995 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/ show/994_711. 8. Угода про збереження китоподібних Чорного моря, Середземного моря та прилеглої акваторії Атлантичного океану від 24 листопада 1996 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_422. 9. Протокол по стійким органічним забруднювачам (СОЗ) до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 24 червня 1998 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/995_c75 10. Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату від 11 грудня 1997 року, ратифікований Законом України від 4 лютого 2004 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_801. 11. Паризька угода. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/995_l61#Text. 12. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 року. URL: http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_164 13. . Техногенна небезпека сміттєзвалищ. URL: https://kstuca.kharkov.ua/wpcontent/uploads/2019/ ndial/konkursnr/323-peremozhc-turu/133_ technogenna_nabarpeka_smittezvalysch.pdf. 14. Попова С. Найбільші екологічні проблеми Чорного і Азовського моря. URL: https: //omore. city/articles/108925/najbilshi-ekologichni-problemichornogo-i-azovskogo-morya. 15. Малик Ю.О., Голець Н.Ю., Захарко Я.М., Петрушка І.М. Сучасні екологічні проблеми і шляхи їх вирішення. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/ bitstream/ntb/10955/1/58.pdf. 16. Пьохов В.М., Пьохова С.В., Шевчук В.В. Екологічна криза в Україні: окремі питання нормативно-правового забезпечення реалізації державної екологічної політики. Південноукраїнський правничий часопис. Одеса : ОДУВС, 2018. № 2. С. 51–55. **Допоміжна:** Періодичні видання: 1. Журнал **«Environmental Problem»** https://science.lpnu.ua/uk/ep 2. Журнал «Екологія та ноосферологія», http://www.uenj.cv.ua/pol_and_ethic.html 3. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Серія "Екологія" https://periodicals.karazin.ua/ecology/ 4. **Український екологічний журнал https://ouci.dntb.gov.ua/editions/OrnLKKD7/** 5. Журнал Екологічні науки http://ecoj.dea.kiev.ua/ 6. Journal of Environmental Law & Policy https://nlu.edu.ua/naukovczyam/fahovi-vydannya/naukovi-vydannya-v-partnerstvi-z-universytetom/journal-of-environmental-law-policy/ 7. **Journal of Ecology https://besjournals.onlinelibrary.wiley.com/journal/13652745** 8. **Journal of Ecology and Environment** https://jecoenv.biomedcentral.com/ 9. Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyj-monitoryng/natsionalni-dopovidi-pro-stan-navkolyshnogo-pryrodnogo-

	seredovyshha-v-ukrayini/
Тривалість курсу	120 год.
Обсяг курсу	60 годин аудиторних занять. З них 30 годин лекцій, 30 годин практичних занять та 60 годин самостійної роботи
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу здобувач буде : **знати:** • основні актуальні проблеми сучасної екології; • дію екологічних чинників на різних рівнях організації живого у біосфері; • принципи функціонування біосфери та наслідків порушення біосферних процесів; • пріоритетні напрямки наукових досліджень у галузі вивчення наслідків основних екологічних порушень у біосфері; • загрози довкіллю в умовах антропогенного впливу; • проблеми збалансованого природокористування, індекс живої планети та екологічний відбиток; • сучасний стан і тенденції міжнародної співпраці у сфері збереження довкілля; • екологічну політику України та Європейського Союзу • **вміти:** • виділяти основні екологічні проблеми на глобальному, національному, регіональному та локальному рівнях; • підбирати оптимальні методи оцінки негативного впливу на біосферні процеси; • володіти методикою проведення моніторингу стану компонентів довкілля; • застосовувати відповідні методики для аналізу компонентів біосфери (атмосфера, гідросфера, педосфера та живу речовину) • застосовувати основні пріоритети екологічної політики України та міжнародні екологічні документи ; • застосовувати отримані знання під час виконання польових досліджень і експертиз, зокрема розроблення ОВД та СЕО.
Ключові слова	Екологічні проблеми сучасності, міжнародне співробітництво в галузі збереження довкілля, індекс живої планети
Формат курсу	Очний
	Проведення лекцій, практичних занять та консультації для кращого розуміння тем
Теми	**Тема 1.** Місце фундаментальної екології у комплексі наук про довкілля. Екологічний імператив XXI століття **Тема 2**. Пріоритетні напрямки наукових досліджень у галузі екології та інвайронменталістики **Тема 3**. Антропогенна трансформація біосфери, сучасні екологічні проблеми та способи їх оптимізації. Екологічні кризи в історії людства **Тема 4**. Індекс живої планети, концепція, оцінка та використання при плануванні екологічних досліджень. Екологічний відбиток **Тема 5.** Екологічні послуги, класифікація, потреба оцінки та використання

	для збереження якості довкілля **Тема 6**. Проблеми збалансованого природокористування, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття **Тема 7**. Екологічна політика України. Нормативно-законодавча база України в галузі екології та охорони навколишнього середовища **Тема 8**. Міжнародні угоди щодо збереження довкілля, позитивні наслідки їх дотримання та проблеми імплементації в Україні **Тема 9**. Сучасний стан і тенденції розвитку міжнародної співпраці в сфері екології та охорони навколишнього середовища, транскордонні резервати біосфери та їх в збереженні біорізноманіття **Тема 10.** Деградація біоти та зменшення біорізноманіття, перспективи охорони, збереження та відтворення біорізноманіття на видовому, популяційному та екосистемному рівні **Тема 11**. Газовий склад атмосфери та його антропогенна складова, глобальні зміни клімату, зменшення товщини озонового шару, роль біоти в біогеохімічному циклі Карбону та Нітрогену **Тема 12**. Роль лісових екосистем у збереженні рівноваги у біосфері, деградація лісів, можливості збалансованого лісокористування та збереження старовікових лісів **Тема 13**. Стан водних ресурсів, проблема забруднення водних екосистем Світового океану, роль гідробіонтів у функціонуванні водних екосистем **Тема 14.** Педосфера та її роль в збереженні оселищного різноманіття, деградація грунтового покриву та потреба збереження різноманіття ґрунтів на планеті **Тема 15**. Екологічне прогнозування та оцінка екологічного ризику.
Підсумковий контроль, форма	Іспит у кінці семестру, комбінований
Пререквізити	Викладання навчальної дисципліни базується на знаннях, отриманих в результаті вивчення попередніх навчальних дисциплін та набуття компетенцій після завершення навчання на рівні бакалавра і магістра зі спеціальності 101 Екологія, або потребують базових знань з біологічних і екологічних дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату, розуміння сучасних екологічних проблем екології і охорони довкілля.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, дискусія, колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки), творче індивідуальне завдання, дискусія. Робота в системі MS Teams, побудова електронного навчання як простору прояву пізнавальних ініціатив.
Необхідне обладнання	Персональний комп’ютер, загальновживані комп'ютерні програми, проектор
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: • практичні/самостійні тощо 25% семестрової оцінки; максимальна кількість балів - 25 • контрольні заміри (модулі): 25% семестрової оцінки; максимальна кількість балів - 25 • іспит: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів – 50. Підсумкова максимальна кількість балів - 100 Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.
Питання до заліку чи екзамену.	1. Місце екології серед біологічних наук. 2. Інвайронментологія як наука про довкілля.

	3. Екологічний імператив XXI століття. 4. Сучасні екологічні загрози у карпатському регіоні: малі ГЕС, мегакурорт «Центральний Свидовець», вітрогенеруючий проект на Боржаві. 5. Екологічні загрози видобутку сланцевого газу. Площа «Олеська». 6. Яка відмінність між поняттями екологія та інвайронменталогія (середовищезнавство)? 7. Як співвідносяться поняття інвайронменталогія та інвайронменталістика? 8. Головні завдання екології як науки 9. Завдання екології в умовах сьогодення (Україна) 10. Які спільні ознаки глобальних екологічних проблем? 11. Значення екологічних досліджень для розв'язання екологічних проблем? 12. Первісне суспільство збирачів, мисливців, рибалок, землеробів і скотарів, вплив на компоненти біосфери 13. Суспільство рибалок, мисливців, землеробів і скотарів, вплив на компоненти біосфери 14. Індустріальне суспільство, вплив на компоненти біосфери 15. Постіндустріальне суспільство, вплив на компоненти біосфери, ноосфер не суспільство 16. Глобальні екологічні проблеми сучасності 17. Поняття і мета створення індексу живої планети 18. Як визначається індекс живої планети? 19. Зміни індексу ЖП в останнє століття і причини цього 20. Інші індекси, пов'язані з біорізноманіттям 21. Екологічний слід – що показує, способи використання 22. Що таке екологічні послуги? Історія формування концепції екосистем них послуг. 23. Класифікація екосистем них послуг 24. Інструменти для оцінки екосистем них послуг 25. Приклади оцінки екосистем них послуг 26. Важливість монетизації екосистем них послуг в лісовому господарстві 27. «Біологічне» чи «біотичне» різноманіття? Поняття біотичного різноманіття. 28. Поняття ландшафтного різноманіття. 29. Огляд проблем збалансованого природокористування в Україні і світі. 30. Економічні й екологічні проблеми сталого розвитку. 31. Проблеми сталого розвитку карпатського регіону. 32. Законодавство України в галузі екології та охорони навколишнього середовища. 33. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди: короткий огляд. 34. Базові природоохоронні конвенції. Цілі Конвенції 1992 р. у Ріо-де-Жанейро. 35. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди: Бернська, Боннська, Канкунська.

	36. Міжнародні червоні книги і списки. 37. Позитивні наслідки дотримання міжнародних природоохоронних угод та проблеми імплементації в Україні. 38. Що можна зарахувати до основних об'єктів міжнародного захисту? 39. Основні міжурядові організації та основні напрями співробітництва з ними 40. Міжнародна співпраця України в галузі охорони природи 41. Основи державної екологічної політики 42. Транскордонні резервати біосфери – особливість, значення. 43. Головні чинники деградації біоти та зменшення біорізноманіття в Україні і світі. 44. Збереження видового і популяційного різноманіття in situ I ex situ. 45. Наукові аспекти й загрози інтродукції та реінтродукції. 46. Реставрація угруповань і екосистем. 47. Пасивні й активні методи збереження біорізноманіття. 48. Охарактеризуйте межі та газовий склад атмосфери 49. Парниковий ефект, як антропогенна зміна складу атмосфери, причини виникнення та наслідки для біоти 50. Зменшення товщини озонового екрану, як антропогенна зміна складу атмосфери, причини виникнення та наслідки для біоти 51. Кислотні опади, як антропогенна зміна складу атмосфери, причини виникнення та наслідки для біоти 52. Фотохімічний мог, як антропогенна зміна складу атмосфери у містах , причини виникнення та наслідки для д.лини 53. Стан водних ресурсів в Україні і регіонально. 54. Проблема забруднення водних екосистем Світового океану. 55. Проблема забруднення річок України. 56. Проблема забруднення річок Львівщини і карпатського ругіону. 57. Роль гідробіонтів у функціонуванні водних екосистем. 58. Значення лісових екосистем для функціонування біосфери 59. Сучасний стан і проблеми збереження лісових ресурсів в Україні та світі 60. Деградація лісів і шляхи її запобігання. 61. Основні аспекти (критерії та індикатори) невиснажливого використання лісових ресурсів 62. В чому унікальність і значення старовікових лісів 63. Охарактеризуйте межі та склад педосфери 64. Основні екологічні функції педосфери 65. Роль педосфери у регуляції біогеохімічних циклів 66. Родючість грунтів, як одна з основних функцій педосфери для добробуту людства 67. Причини та наслідки деградації грунтів, вадливість зебереження грунтового покриву планети 68. Що таке екологічне прогнозування, та яка його мета. 69. Назвіть парадигми екологічного прогнозування. Охарактеризуйте

	вербаль ну парадигму. 70. Назвіть парадигми екологічного прогнозування. Охарактеризуйте функціональну парадигму 71. Назвіть парадигми екологічного прогнозування. Охарактеризуйте ескізну парадигму 72. Назвіть парадигми екологічного прогнозування. Охарактеризуйте імітаційну парадигму 73. Матеріали розміщені на сайті: https://ecoinst.org.ua/aspirantura
Опитування	74. Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу: https://ecoinst.org.ua/aspirantura